

Rakentaa vai kritisoida? Akateeminen elämä antroposeenin tienristeyksessä

**Caroline Levine 2023: *The Activist Humanist. Form and Method in the Climate Crisis*.
Princeton: Princeton University Press, 2023 s.**

Caroline Levine suuntaa uudessa kirjassaan huomionsa yhteiskunnan kestävyysmurrokseen. Hänen tavoitteenaan on määritellä uudelleen yliopistoinstituutioissa toimivien taiteentutkijoiden rooli osana ”kollektiivista elämää” (”collective life”) ja sen kestävämpää järjestelyä. Tarpeen muutokselle sanelee ilmastokriisi, joskin laajempi ’antroposeenin’ käsite kuvaisi paremmin monia Levinen tarkastelemissa ilmiöitä. Kirjan ytimessä on suorasukainen kehoitus järjestäytyä poliittisesti ja ohjata analyttisiä työkaluja ”välineellisesti” sen sijaan, että niillä tuotettaisiin kriittisiä luentoja. Humanistien taidot tulkita tekstien ja ilmiöiden muotoja tulevat tarpeeseen, koska ”mikään ihmiskollektiivi ei tule toimeen ilman muotoa” (26).¹

Levine ei haluakaan hylätä humanistisia metodeja – etenkin kirjallisuuden tutkimuksellista formalismia, joka muodostaa hänen koulutuksensa perustan – vaan laajentaa niitä kohti yleishyödyllisempää yhteiskunnallista käyttöä. Samalla hän tekee eroa tavoittelemansa poliittisen toiminnan ja nykyisen radikaalin tai edistyksellisen kriittisen teorian, jopa oman aiemman tutkimuksensa välille. Kirja esittelee joukon rohkeita yleistyksiä ja pyrkii uudelleenmäärittelemään esimerkiksi ’muodon’ ja ’infrastruktuurin’ käsitteitä, joita Levine soveltaa laajasti yhteiskunnallisiin keskusteluihin. Suurisuuntaisuudessaan teos on kiinnostavaa luettavaa, mutta sen väitteet jäävät melko yleiselle tasolle eivätkä ehkä riitä vakuuttamaan poliittisen toiminnan monimutkaisuuksia ymmärtävää tutkijaa.

Edellisessä kirjassaan *Forms* (2015) Levine esitti, että formalismia voidaan soveltaa kirjallisten tekstien lisäksi mihin tahansa asiaan, ideaan tai käsitteeseen, jolla on muoto. Myös uudessa teoksessa hän tarkastelee, ”millaisessa suhteessa taiteen muodot ovat poliittisiin asetelmiin ja miten ne voivat muovata maailmoja” (34).² Tämä tavoite voisi vielä sopia myös klassisen formalismin määreen alle, joskin Levine korostaa muotojen vaikutusta *todelliseen* maailmaan, ei vain kirjallisuuden kuviteltuihin tiloihin: tutkijan tulee etsiä ”kaikenlaisia muotoja, jotka voisivat auttaa meitä suunnittelemaan, rakentamaan ja ylläpitämään oikeudenmukaista ja kestävästä yhteiskuntaa ja taistelemaan sen puolesta” (34).³ *The Activist Humanist* tähdentää, että tieteentekijöiden ei pidä odottaa jonkun muun hoitavan rakennustöitä: heidän työnään on muuttaa maailma.

Teos alkaa kertomuksella Levinen kursseille tulevista ahdistuneista opiskelijoista, jotka ovat kutistaneet ekologisen jalanjälkensä minimiin; se päättyy

”tehtäväkirjaan”, jonka avulla tutkijat voivat hahmottaa, miten heidän erityistaitojensa avulla voidaan toteuttaa siirtymä kriitikistä toimintaan. Levine toteaa, että humanististen alojen ja luonnontieteiden asiantuntijat hänen ympärillään kokevat samanlaista toivottomuutta kuin aloittelevat opiskelijat ja huomauttaa tilanteen vaikuttavan historiallisesti ainutlaatuiselta. Parannuskeinona epätoivoon hän ehdottaa luopumista ”anti-instrumentaalisuudesta”, näkemyksestä, jonka mukaan esteettisten objektien ja niiden tutkimuksen avoimuus ja vapaus ovat ensisijaisia ja niiden arvo perustuu käytännölliseen ”hyödyttömyyteen”. Levinen mukaan taiteen ja sen analyysin vapaus normeista ei palvele kollektiivista hyvinvointia; hän haastaa anti-instrumentaalisuuden sen kaikissa muodoissa, konservatiivisen uskriteiikin juurista edistykselliseen afrofuturismiin.

Normatiivisuus, rutiinit ja perinteet assosioituvat konservatiivisiin ideologioihin, mutta Levine näkee niiden säilyttämisyrittämissä ideologiasta riippumattomaa arvoa. Teoksen ytimessä on ’kestävyyden’ käsite, johon Levine sisällyttää konkreettisesti pysyviä ja toistuvia muotoja, joita humanistit osaavat etsiä sekä taiteesta että sen ulkopuolelta. Neljäs luku kuvittaa tätä ajatusta esimerkein kirjallisuudesta ja taiteesta. Säilyttäviä arvoja edustavat latinalaisamerikkalaiset työnteon ja levon rutiineja kuvaavat seinämaalaukset, realistisen kirjallisuuden romanttiset, onnelliset loput ja kotityön kuvaukset sekä riimien ja rytmin käyttö esimerkiksi 1800-luvun työtä kuvaavissa runoissa, toisen maailmansodan aikaisissa englantilaisten tehdastyöläisten lauluissa ja Black Lives Matter -protesteissa. Levine erikoisalaa on viktoriaaninen kirjallisuus, ja kirjan vaikuttavimmat esimerkit osoittavatkin puutteita luennoissa, jotka suhtautuvat tuomitsevasti *Middlemarchin* ja *Kolean talon* kaltaisten romaanien konservatiivisiin sukupuolirooleihin ja regressiivisen onnellisiin loppuihin. Hän kuitenkin näkee samoja, sulkeutuvia muotoja myös esimerkiksi Chimamanda Ngozi Adichien *Kotiinpalaajat* -romaanissa (*Americanah*, 2013) ja BBC:n *Hakekaa kättilö!* -sarjassa.

Levinelle tekstien sulkeutuvat muodot toimivat malliesimerkkeinä kestävästä arvoista, koska ne edustavat kriisiaikoina kaivattuja vakaita rutiineja ja ennustettavuutta. Realistisen kirjallisuuden mimeettisissä kuvauksissa kestävät infrastruktuurit korostuvat enemmän kuin monissa muissa teksteissä, mikä on tärkeää Levinen ajattelulle. Teoksessa infrastruktuurin määritelmä sisällyttää itseensä kaikki kollektiivisen elämän poliittiset, kulttuuriset, ympäristölliset ja taloudelliset ainekset. Sen sijaan että keskittyisi infrastruktuurien ideologiseen perustaan, Levine haluaa löytää konkreettisia muotoja, jotka yhdessä voisivat edistää resurssien oikeudenmukaista jakoa, kestävyyttä tukevia rutiineja ja suojaavia rakenteita.

Kirjassa luetellaan runsaasti myös tosielämän esimerkkejä muodoista, jotka ovat tukeneet kollektiivista elämää kestäväällä tavalla – säännöllisestä hampaiden harjaamisesta Brasilian valtion 1900-luvulla perustamiin *restaurantes populares* -ruokaloihin. Esimerkkinä aktivistihumanistin toiminnasta Levine viittaa myös omaan osuuteensa siinä, että Cornellin yliopiston varat irrotettiin

fossiilitaloudesta. Esimerkillisiä kestävyystekoja listatessaan kirja muistuttaa lukukokemuksena viihdyttävää ja inspiroivaa aikakauslehtiartikkelia. Vakuuttava argumentointi uudenlaisten toiminnan muotojen puolesta jaa vähäisemmäksi. Samoin Levine kritisoi lyhyin viittauksin niin suurta tutkijajoukkoa, että jää epäselväksi, kenen kanssa kirja oikeastaan asettuu keskusteluun.

Teosta vaivaakin ristiriita: Levinen tinkimättömin ja arvokkain tutkimus edustaa juuri sellaisia muotoja, jotka synnyttävät ”anti-instrumentaalista” kritiikkiä. Hän esimerkiksi kehittelee kiinnostavaa ideaa tekstien ja tosi-maailman välisistä ”saranoista” (”hinge”) eli tekstuaalisista muodoista, jotka voivat toimia malleina kirjallisuuden tai taiteen ulkopuolisille muodoille. Myös kestävien rutiinien tuominen luentojen etualalle on kiehtova tapa hahmottaa uudelleen realistisen kuvauksen ja arkipäiväisen toiminnan roolia fiktiossa. On kuitenkin hankala hahmottaa, miten Levinen tieteen tekijöille kaavailema *uusi* työnkuva todella johtaisi kollektiiviseen muutokseen. Hän vaikuttaa ohittavan humanististen alojen todellisen yhteiskunnallisen voiman: humanistit tekevät nykyiselläänkin paitsi kriittistä myös konkreettista muutostyötä haastamalla tieteen ja yliopistoinstituution tuotteistamista. Spekulaatiivinen, analyttinen ja historiallinen kritiikki pyrkii ymmärtämään rakenteita sellaisina kuin ne ilmenevät sekä teksteissä että maailmassa ja selittämään, miksi hyvään tähtäävät rakenteet ovat aiemmin osoittautuneet kestävämmiksi. Vaikka moni tutkija saattaakin nykyisin pyrkiä aktivistisempaan humanismiin, Levinen yleistävä kehutus astua aktivistihumanistin rooliin tuntuu tähtäävän väärään maaliin. Opiskelijoille teos voi toimia inspiraationa yhdistää henkilökohtaista aktivismia akateemiseen uraan mutta se voi myös paradoksaalisesti työntää pois tukahduttavien akateemisten instituutioiden piiristä lukijoita, joilla olisi kykyä muuttaa niiden muotoja kestävämpään suuntaan.

David Rodriguez

Suomennos: Laura Oulanne

Viitteet

- | | |
|---|--|
| <p>1 ”No human collective can do without form”; ”how to organize and distribute the materials of collective life.”</p> <p>2 ”how art forms interrelate with political</p> | <p>arrangements and how they may give shape to worlds.”</p> <p>3 ”forms of all kinds that might help us fight for, design, build, and maintain a just and sustaining <i>polis</i>.”</p> |
|---|--|

Lähteet

Levine, Caroline 2015. *Forms. Whole, Rhythm, Hierarchy, Network*. Princeton: Princeton University Press.